

Anna Korotusz-Mirecka

Uniwersytet Wrocławski,
Wydział Nauk Społecznych
e-mail: anna-korotusz@wp.pl

Monika Mucha

Uniwersytet Wrocławski,
Wydział Nauk Społecznych
e-mail: mucha.monika.1987@prokonto.pl

Zjawisko e-kultury w dobie przemian kulturowych współczesnego społeczeństwa. Wybrane aspekty w opinii środowiska akademickiego

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł jest próbą zaprezentowania zjawiska zmiany paradygmatu funkcjonowania kultury w społeczeństwie. W dobie cyfryzacji rzeczywistości oraz tworzenia się kultury w cyberprzestrzeni powstała potrzeba przeniesienia dorobku kulturowego do sieci. Badacze i artyści coraz częściej korzystają z zasobów dostępnych w Internecie. Wystawy sztuki, konferencje naukowe, dzieła oraz publikacje zaczynają przybierać cyfrową formę. Zjawisko to stało się dla autorek inspiracją do przeprowadzenia badań własnych i poznania opinii środowiska akademickiego na ten temat. W pierwszej części artykułu zaprezentowane zostały najistotniejsze aspekty dotyczące postrzegania kultury w tradycyjny sposób oraz wyjaśniono, czym jest e-kultura, odnosząc się przede wszystkim do potrzeb społeczeństwa. Druga część publikacji poświęcona została przedstawieniu wyników pilotażowych badań własnych, które przeprowadzono we wrocławskim środowisku akademickim. Autorki dokonały analizy uzyskanej opinii zbadanego środowiska akademickiego oraz przedstawiły wnioski i refleksje badawcze.

Słowa kluczowe: kultura, e-kultura, digitalizacja, zasoby kulturalne, Internet.

Wprowadzenie

Współczesny świat to przestrzeń zmian. Obecnie procesowi modernizacji podlegają wszystkie obszary życia społecznego, a dalece przewidywana rewolucja technologiczna stała się faktem. W dobie cyfryzacji rzeczywistości oraz tworzenia się kultury w cyberprzestrzeni powstała potrzeba przeniesienia dorobku kulturowego do sieci. Badacze, naukowcy, a nawet artyści coraz częściej bez żadnych ograniczeń mogą korzystać z zasobów kulturalnych dostępnych w Internecie. Wystawy sztuki, konferencje naukowe, dzieła sztuki czy publikacje

naukowe dostępne są także w formie cyfrowej, co ułatwia nadawanie i odbieranie poszczególnych komunikatów i uczestnictwo w kulturze. Digitalizacja zasobów kulturalnych i powstanie e-kultury inspirują coraz szersze grono badaczy do pogłębienia obserwacji w tym obszarze. Powstaje wiele pytań oraz nowych kwestii związanych z pojmowaniem istniejącego paradygmatu kultury, która przybiera nową formę i nadaje dziedzictwu kulturowemu nowe znaczenie.

Pojęcie kultury – zarys ogólny

Pojęcie kultury jest jednym z podstawowych terminów używanych w naukach społecznych. Wywodzi się ono z łacińskiego słowa *colere* oznaczającego „uprawę roli”. Dopiero od czasów Cyserona stosuje się je w odniesieniu do człowieka i uprawy ducha¹. Wieloaspektowość kultury wykształcona na przestrzeni wieków spowodowała, iż obecnie jest to pojęcie trudne do jednoznacznego zdefiniowania. Wraz z upływem czasu nomenklatura kultury poszerzała się, nadając jej nowy sens i znaczenie, dlatego to, co niegdyś było uznawane za kulturę, obecnie może znacznie od niej odbiegać.

Przez wieki kultura była utożsamiana z wartościami wyższymi, pozamaterialnymi. W średniowieczu ówczesni badacze analizujący kulturę odwoływali się do religii i aspektów transcendentnych. Natomiast w renesansie powrócono do starożytnego pojmowania kultury przez pryzmat duchowości oraz umysłowości człowieka – na nowo wybrzmiały łacińskie wyrażenia *animi cultura* oraz *georgica anim* oznaczające uprawę ducha. Odejście od tych tendencji nastąpiło dopiero w XVII wieku wraz z działalnością Samuela von Pufendorfa, który jako pierwszy użył terminu „kultura” bez bliższego, konkretnego określenia. W jego rozważaniach wszystko, co było związane ze „stanem naturalnym”, czyli pierwotnością, przeciwstawiało się temu, co łączyło się ze „stanem kultury”, będąc efektem życia ludzi w społeczeństwach pod jurysdykcją prawa. Zbudowane fundamenty cywilizacji człowieka, m.in. instytucja społeczna, język, wiedza, ubiór czy obyczaje, razem tworzą kulturę. W kolejnych latach pojęcie to stawało się coraz bliższe człowiekowi, nabywając tym samym liberalnej konotacji. Wobec czego gruntownym zmianom uległy obowiązujące koncepcje kultury. Współcześnie odchodzi się od teorii skupionych na trwałości i całościowości kulturowych wzorów na rzecz tych ukazujących ich zmienność oraz reorientację²

Za ojca uniwersalizacji pojęcia „kultura” uważa się Johanna Gottfrieda Herdera³, który jest autorem wciąż aktualnego w naukach społecznych stwierdzenia, iż „nie ma nic bardziej nieokreślonego niż słowo kultura”⁴. Definiowanie kultury w obecnych czasach jest trudnym przedsięwzięciem. Alfred L. Kroeber oraz Clyda Kluckhohn w artykule *Culture. A Critical Review of Concepts and Definitions* zebrali 168 znaczeń tego terminu i poddali je szerokiej analizie, dzieląc ich definicyjność na sześć głównych typów, tj. typ opisowo-wyliczający,

¹ D. Krefł, *Człowiek a kultura*, Perspektywa, „Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2005, nr 2, s. 102.

² W. Burszta, *Antropologia kultury – tematy, teorie i interpretacje*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1998, s. 57.

³ W. Daszkiewicz, *Podstawowe rozumienie kultury – ujęcie filozoficzne*, „Roczniki Kulturoznawcze” 2010, Tom I, s. 46–47.

⁴ J. G. Herder, *Myśli o filozofii dziejów*, tom 1, przeł. J. Galecki, PWN, Warszawa 1962, s. 4.

historyczny, normatywny, psychologiczny, strukturalny i genetyczny⁵. Trwający obecnie dyskurs nad najbardziej trafnym pojęciem kultury wzbudza znacznie mniej emocji niż dylematy rozstrzygane w poprzednich dekadach. Tekstualizm, będący jednym z nurtów antropologicznych, odradza wartościowanie definicji na rzecz uznania ich inności i odmienności względem siebie⁶.

Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto definicję kultury Jana Szczepańskiego, który traktuje ją jako „ogół wytworów działalności ludzkiej, materialnych i niematerialnych, wartości i uznawanych sposobów postępowania, zbiektywizowanych i przyjętych w dowolnych zbiorowościach, przekazywanych innym zbiorowościom i następnym pokoleniom”⁷.

Kultura składa się z dwóch wzajemnie przenikających się elementów: kultury materialnej i niematerialnej. Do kultury materialnej, zwanej również kulturą bytu i cywilizacji, zalicza się wszystkie fizyczne, materialne wytwory działalności ludzkiej, tj. przedmioty codziennego użytku, narzędzia służące do pracy, środki transportu, obiekty architektoniczne czy odkrycia archeologiczne. Natomiast poprzez kulturę niematerialną, zwaną kulturą duchową lub symboliczną, rozumie się cały dorobek ludzkości – w postaci przekazywanych informacji, tradycji, mitów, wierzeń a nawet artefaktów – dziedziczony z pokolenia na pokolenie⁸. Częstokroć elementy kultury niematerialnej są utrwalane za pomocą różnych nośników kultury, będących częścią składową kultury materialnej.

Zasoby kultury jako przedmiot badań zjawiska e-kultury

Zasoby kultury, podobnie jak pojęcie kultury, bywają rozmaicie interpretowane w dostępnej literaturze przedmiotu. Przyjmując stanowisko, iż kultura stanowi całokształt materialnego i niematerialnego dorobku społeczeństwa, zasobami kultury będą wszystkie składniki kultury materialnej oraz niematerialnej. Zasoby kultury są nierozłącznie związane z pojęciem dziedzictwa kulturalnego, które Jan Pruszyński traktuje jako „[...] zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi uznawanymi za podstawę ochrony prawnej dla dobra konkretnego społeczeństwa i jego rozwoju oraz dla przekazania ich następnym pokoleniom, z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe, artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej [...]”⁹.

W wyniku zmieniających się potrzeb kulturalnych współczesnego społeczeństwa jednostki coraz rzadziej korzystają z tradycyjnych zasobów kultury, takich jak zbiory książek czy dzieła sztuki. Również uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych (wystawy, galerie, teatr) przybiera tendencję spadkową. Zmiany te doprowadziły do wykształcenia nowej metody partycypacji społeczeństwa w kulturze – rozwinęła się e-kultura. To właśnie e-kultura

⁵ M. Gruchola, *Kultura w ujęciu socjologicznym*, „Roczniki Kulturoznawcze” 2010, Tom I, s. 96–98.

⁶ W. Burszta, *Antropologia kultury...*, s. 57.

⁷ J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1963, s. 47.

⁸ M. Gruchola, op. cit., s. 99.

⁹ J. Pruszyński, *Dziedzictwo kultury Polski: jego straty i ochrona prawna*, tom 1, Dom Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2001, s. 50.

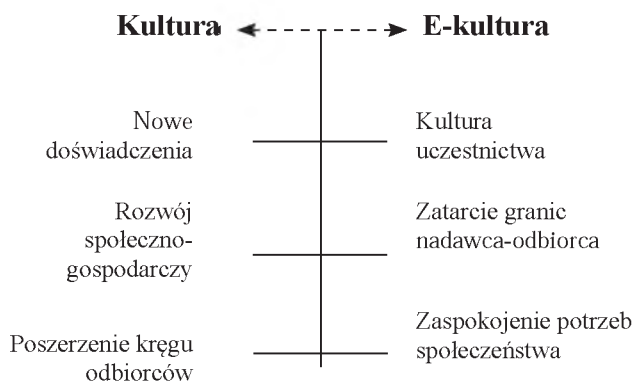
umożliwia społeczeństwu korzystanie z dostępnych zasobów kulturalnych, bez konieczności wychodzenia z domu. Współczesny człowiek siedzący w zaciszu swojego domu może na chwilę przenieść się do Luwru, czytać oryginał dzieła *O obrotach ciał niebieskich* bądź wsłuchać się w utwór *Nad pięknym modrym Dunajem* w wykonaniu muzyków Filharmonii Wiedeńskiej.

E-kultura – kultura w obliczu zmiany paradygmatu

Pojęcie e-kultury, podobnie jak pojęcie kultury, posiada wiele interpretacji i w zależności od zjawiska i sytuacji będzie inaczej postrzegane w poszczególnych obszarach naukowych. Niemniej jednak w kontekście traktowania kultury jako zasobów materialnych i niematerialnych człowieka, odzwierciedlających jego dorobek i artefakty zgromadzone od początku istnienia cywilizacji, e-kultura będzie oznaczała wszelkie zasoby kulturowe dostępne w cyfrowej postaci. Dynamiczny rozwój technologii informacyjnej i narzędzi telekomunikacyjnych sprawił, iż wiele usług i działań doczekało się przedrostka „e-”, oznaczającego dostępność w sieci.

Internet jest narzędziem, które całkowicie zdominowało współczesne społeczeństwo i doprowadziło do szeregu zmian, zmieniając tym samym dotychczasowy paradygmat niektórych zjawisk. Egzemplifikacją jest omawiana e-kultura, która na nowo precyzuje pojęcie kultury, włączając w jej dotychczas przyjętą definicyjność elementy digitalizacji. Internet niewątpliwie przyczynił się do rozprzestrzenienia kultury wśród społeczeństwa, co wpłynęło na poszerzenie się jego grona odbiorców, którzy obecnie z każdego miejsca na ziemi mogą korzystać z dostępnych zasobów kulturalnych.

Pojawienie się e-kultury wiąże się również z rozwojem społeczno-gospodarczym, tworzeniem nowych doświadczeń czy wreszcie przejściem od tradycyjnego uczestnictwa w kulturze do nowoczesnej kultury uczestnictwa.

Ryc. 1. Wpływ e-kultury na kulturę

Źródło: opracowanie własne.

Digitalizacja dotychczasowych zbiorów kultury jest uznawana za istotny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego. Tradycyjne zbiory są dostępne dla znacznie węższego grona odbiorców w porównaniu do zasobów zdigitalizowanych, z których mogą korzystać wszyscy

internauci¹⁰. Cyfryzacja kultury pozwala upowszechnić pewne standardy oraz niweluje bariery w dostępności dziedzictwa kulturowego. Zatem e-kultura ma charakter prorozwojowy. Co więcej, w dobie obecnych przemian społeczeństwa istnienie e-kultury wydaje się być bardziej koniecznością aniżeli fakultatywnym działaniem poszerzającym grono odbiorców¹¹.

Nowe formy prezentacji dziedzictwa kulturowego są atrakcyjne i łatwe do zapoznania, a przy tym pozwalają tworzyć indywidualne narracje i doświadczenia, kształtując kulturę uczestnictwa. To z kolei wpływa na zatarcie granic pomiędzy nadawcą a odbiorcą, gdyż nowe kanały przekazywania informacji demokratyzują uczestnictwo, wpływając nie tylko na odbierane treści, ale także na ich tworzenie i dystrybucję¹².

To, co łączy kulturę i e-kulturę, to fakt, iż oba pojęcia posiadają aksjologiczny wymiar. Za pomocą norm i regul wyznaczają sposoby zachowania się oraz odbioru, a przy tym są ściśle związane z wartościami pozwalającymi lepiej zrozumieć i uporządkować dane zjawiska. Kultura to również ważny element komunikacji personalnej. Za pomocą języka i przekazu pozwala ona zachować ciągłość jej poszczególnych składników oraz tworzy sieć powiązań z nowymi elementami.

Głównym parametrem dowodzącym słuszności istnienia e-kultury jest dostępność stron internetowych. W dobie współczesności korzystanie z Internetu nie stanowi problemu, a w wielu krajach rozwiniętych i rozwijających się jest fundamentalnym środkiem komunikacji i gromadzenia informacji. Na podstawie badań przeprowadzonych przez Eurobarometr w 2017 r. wynika, iż co druga osoba w wieku 15–24 lat co najmniej raz w tygodniu korzysta z Internetu. Spośród badanych tylko 2% nie posiada w ogóle dostępu do Internetu. Sytuacja wygląda nieco inaczej u osób w wieku 55+. Wśród tych badanych tylko co piąta osoba korzysta z Internetu, a 36% nigdy jeszcze z niego nie korzystało. W przypadku wykorzystywania Internetu w celach kulturalnych 77% badanych w grupie 15–24 lat korzysta z zasobów internetowych, a w drugiej grupie badawczej tylko 32%¹³.

Tabela 1. Odsetek osób korzystających z Internetu w celach kulturalnych

Pytanie: <i>Jak często wykorzystujesz Internet w celach kulturalnych?</i>					
	Przynajmniej raz w tygodniu	1–3 razy w miesiącu	Rzadziej	Nigdy	Nie mam dostępu do Internetu
Grupa wiekowa 55+	17%	6%	9%	36%	31%
Grupa wiekowa 15–24	44%	14%	19%	20%	2%
Odsetek wykorzystujący Internet w celach kulturalnych w ogóle					
	Tak		Nie		
Grupa wiekowa 55+	32%		67%		
Grupa wiekowa 15–24	77%		22%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Cultural Heritage, Raport z badań Eurobarometru, 2017

¹⁰ W. Kowalik, J. Komusińska, J. Strycharz, Ł. Maźnica., *Udostępnianie zdigitalizowanych zasobów kultury w internecie. Użyteczność – dostępność – praktyki*, 2016, s. 5, http://ekultura.org/wp-content/uploads/2016/02/raport_UX.pdf, dostęp: 14.02.2017 r.

¹¹ Ibidem.

¹² M. Filiciak, J. Hofmokr, A. Tarkowski, *Obiegi kultury: społeczna cyrkulacja treści. Raport z badań*, Warszawa 2012, s. 13.

¹³ Cultural Heritage, Raport z badań Eurobarometru, 2017.

Badania Eurobarometru pokazują, jak Internet wywiera wpływ na życie społeczne, przyczyniając się również do zmian widocznych w kulturze. Ewolucja procesu zaspokajania potrzeb kulturalnych jest efektem zachodzących przemian społecznych, wynikających z rozwoju nowych mediów, których źródłem jest technologia informacyjno-komunikacyjna. Pod wpływem Internetu aktywność i uczestnictwo społeczeństwa w kulturze nabiera nowego znaczenia. Dla kultury istotne jest jednak, aby jednostki potrafiły się odnaleźć w zmieniającym się otoczeniu i wykorzystać nowy potencjał drzemiący w zachodzących zmianach. Digitalizacja zasobów kulturalnych to tylko pierwszy element całego ognia e-kultury. Pomimo iż Internet odgrywa znaczącą rolę w życiu społecznym i kulturalnym, to tradycyjne formy obcowania z kulturą wciąż posiadają przewagę konkurencyjną. Jak podkreśla Wojciech Burszta, traktowanie digitalizacji zasobów kulturalnych wyłącznie w celach archiwizacyjnych marnuje potencjał akceleracji rozwoju społecznego i funkcjonowania kultury¹⁴. Dla odbiorców ważne jest, aby zasoby te były udostępniane i upowszechniane, gdyż pozwalają włączyć je w obieg kulturowy, a także zaktywizować następane jednostki do zapoznawania się z ich treściami. Sprowadzanie zdigitalizowanych artefaktów kultury do archiwum zamyka je przed społeczeństwem, co uniemożliwia poddanie ich sprawdzeniu, modyfikacjom i rozszerzeniu na nowe obszary, zmniejszając tym samym szanse na ich przetrwanie.

Cel badań

Przemiany widoczne w korzystaniu i tworzeniu kultury zrodziły pytanie dotyczące znaczenia e-kultury w środowisku naukowym, które jest jednym z głównych nadawców i odbiorców kultury. Celem przeprowadzonych badań była próba weryfikacji potrzeb społeczeństwa w kontekście e-kultury na przykładzie środowiska akademickiego Uniwersytetu Wrocławskiego.

Przed przystąpieniem do badań przyjęto hipotezę, iż e-kultura jest wynikiem zachodzących zmian społecznych, a pod wpływem dynamicznego rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnej stała się ona częścią dotychczas pojmowanej kultury. Założono również, że w opinii badanego środowiska akademickiego zdania na temat e-kultury będą podzielone, a widoczne potrzeby korzystania z zasobów e-kultury mogą dominować w grupie studentów. Dobór próby związanej ze środowiskiem naukowym jest tym bardziej uzasadniony, gdyż nowe technologie obecne w zasobach kulturalnych są nie tylko nośnikiem technologicznych zmian, ale warunkują sposoby komunikowania się i przekazywania wiedzy. Zdaniem Aleksandra Kobylarka, uniwersytet jest miejscem, gdzie w wyraźny sposób e-kultura wpływa na odejście od autorytarnych form nauczania na korzyść partycypacji studentów¹⁵.

Analizując wyniki przeprowadzonych badań własnych, należy podkreślić, iż miały one charakter pilotażowy i były dokonane na grupie losowo wybranych 84 studentów będących w trakcie nauki, posiadających tytuł naukowy na poziomie licencjatu i magistra, oraz 9 nauczycieli akademickich z tytułem naukowym doktora, doktora habilitowanego i profe-

¹⁴ W Burszta., *Opisać rewolucję [w:] Młodzi i media. Nowe media a uczestnictwo w kulturze. Raport centrum badań nad kulturą popularną SWPS*, red. M. Filiciak, M. Danielewicz, M. Halawa, P. Mazurek, A. Nawrotny, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa 2010, s. 143.

¹⁵ A. Kobylarek, *Uniwersytet wobec konieczności paradygmatycznej zmiany*, Agencja Wydawnicza ARGi s, Wrocław 2016, s. 46.

sora. Niska liczba badanych pracowników dydaktycznych wynika z ich niechęci do wzięcia udziału w badaniu ze względu na nadmiar obowiązków, dlatego też wyniki badań w tej grupie nie są reprezentatywne. W badaniu wykorzystano kwestionariusz ankiety stworzony na potrzeby omawianej problematyki.

Wyniki badań

Wśród badanych studentów było 56 kobiet oraz 28 mężczyzn. Największy odsetek stanowiły osoby w wieku 19–25 lat. Przeważająca większość respondentów to młodzi ludzie w trakcie nauki. Ponad 50% ankietowanych to osoby z wykształceniem wyższym (licencjat). Trzy czwarte uczestników badania to osoby zamieszkujące Wrocław. Wśród badanych nauczycieli akademickich było 7 kobiet oraz 2 mężczyzn; 63% badanych wykładowców to osoby w wieku 46–60 lat, pozostali to osoby w wieku 30–45 lat; 5 badanych posiada tytuł naukowy doktora, 2 tytuł doktora habilitowanego, a pozostałych 2 – tytuł profesora.

Jak wynika z uzyskanych odpowiedzi, znaczna część ankietowanych, zarówno wśród studentów, jak i nauczycieli akademickich, wykazała się wiedzą dotyczącą znajomości pojęcia e-kultury. Tylko niespełna 5% badanych studentów uznało, iż termin ten jest im obcy. W przypadku nauczycieli akademickich wszyscy badani spotkali się z omawianym pojęciem e-kultury. 90% ankietowanych studentów oraz wszyscy badani dydaktycy korzystają z zasobów e-kultury.

Na podstawie zgromadzonego materiału badawczego dokonano analizy wykorzystywania zasobów e-kultury przez respondentów. Nie ulega wątpliwości, iż w badanym środowisku wykorzystywanie tradycyjnych zasobów kulturalnych nadal przeważa nad użytecznością e-zasobów. Cyfrowa forma wielu zasobów kulturalnych dopiero od niedawna jest obecna w kulturze, co wpływa na zasięg korzystania z niej. Niemniej jednak dynamiczne rozpowszechnianie zasobów kulturalnych w Internecie ma odzwierciedlenie w ich wykorzystywaniu przez środowiska akademickie.

Jak obrazują dane przedstawione w tabeli 2, kino, biblioteka oraz muzeum stanowią najczęściej wykorzystywane tradycyjne zasoby kulturalne przez studentów. Natomiast nauczyciele akademicy do najczęściej wykorzystywanych przez siebie zasobów kultury tradycyjnej zaliczają biblioteki, konferencje naukowe i kina. W przypadkach zasobów zdigitalizowanych największe zainteresowanie odnotowano w wykorzystywaniu książek w wersji cyfrowej oraz w oglądaniu filmów i teatru *on-line*. Zaś w środowisku dydaktycznym biblioteki cyfrowe i e-konferencje naukowe są najbardziej popularnym zasobem e-kultury. Pomimo wykorzystywania przez respondentów zasobów e-kultury nadal zauważa się widoczny deficyt posługiwania się nimi względem tradycyjnych środków.

Zdecydowana większość badanych, tj. 73% studentów oraz 63% nauczycieli, uważa, iż korzystanie z zasobów e-kultury jest przydatne podczas studiowania i pracy naukowej. Ponadto według opinii 69% studentów e-kultura pozwala na lepsze obcowanie z kulturą w tradycyjnym rozumowaniu. W opinii badanych wykładowców zdania były podzielone i większość, tj. 56% uważa, że e-kultura nie przyczynia się do lepszego obcowania z tradycyjną kulturą.

Wśród studentów nie ma z kolei jasnego stanowiska względem możliwości wyparcia tradycyjnego wymiaru korzystania z kultury na rzecz cyfrowego dziedzictwa. Z kolei według opinii nauczycieli e-kultura i cyfrowe dziedzictwo nie jest w stanie wyprzeć tradycyjnego korzystania z zasobów kulturalnych. Pomimo wielu rozbieżnych stanowisk 75% ankietowanych studentów i 45% wykładowców twierdzi, iż media cyfrowe są szansą dla rozwoju kultury.

Tabela 1. Wykorzystywane przez badanych zasoby kultury i e-kultury

Wykorzystanie zasobów					
Kultura tradycyjna			E-kultura		
Typ zasobu	Nauczyciele akademicy	Studenci	Typ zasobu	Nauczyciele akademicy	Studenci
Biblioteka	8	67	Biblioteka cyfrowa	5	48
Muzeum	4	22	Wirtualne muzeum	—	—
Filharmonia	3	10	—	—	—
Konferencja naukowa	8	6	E-konferencja naukowa	3	2
Teatr	2	18	Teatr w sieci	—	31
Kino	5	69	Filmy on-line	2	68
Wystawy i galerie	2	16	Wirtualne galerie i wystawy	—	19
Inne	1	4	—	—	—

Źródło: Opracowanie własne na podstawie autorskich badań.

Dla 86% badanych studentów i 66% dydaktyków w przeważającej mierze to postęp informatyczno-technologiczny, dynamiczny rozwój mass mediów i Internetu oraz możliwość digitalizacji dziedzictwa kulturowego wpłynęła na dynamiczny rozwój e-kultury. Zdaniem 59% badanych studentów i 33% nauczycieli akademickich e-kultura jest wynikiem braku czasu społeczności na korzystanie z tradycyjnych form kultury, wynikających m.in. z zachodzących przemian społeczno-kulturowych. Kolejnym najczęściej wymienianym przez obie grupy respondentów (studentów i nauczycieli akademickich) powodem, który przyczynił się do dynamicznego rozwoju e-kultury, jest prężny rozwój mass mediów, zwłaszcza Internetu. Takie zdanie wyraziło aż 60% wszystkich badanych.

Z badań wynika, że zjawisko e-kultury jest pojęciem znanym i coraz częściej spotykanym w środowisku naukowym. Zdecydowana większość badanych korzysta z dostępnych form e-kultury, jednak nadal spory odsetek badanych nie ma przekonania do e-zasobów względem tradycyjnych form. Wśród studentów najbardziej popularnym zasobem e-kultury są filmy *on-line*, na drugim miejscu biblioteka cyfrowa. Użytkowanie tych dwóch form e-kultury rodzi przekonanie, że studenci stają się wygodni i nieco „leniwi” w swoich działaniach. Znacznie szybciej możliwe jest obejrzenie filmu w sieci, a także przeczytanie książki bądź artykułu dostępnego w Internecie. Nie wymaga to konieczności wychodzenia z domu i poświęcania znacznej ilości czasu. Z kolei w otoczeniu pracowników naukowych wykorzystanie e-zasobów pozwala zaoszczędzić czas i realizować swoje obowiązki naukowe w bardziej dogodny sposób. Różnice w korzystaniu z dostępnej e-kultury w obu analizowanych grupach są wyraźne i determinuje je zarówno wiek, doświadczenie, jak i znajomość poruszania się w sieci. Jednak e-kultura wywiera znaczący wpływ na środowisko naukowe i pozwala wysunąć tezę, iż w niedalekiej przyszłości zasoby e-kulturalne zaczną być powszechną alternatywą w nauczaniu akademickim, wpływając tym samym na percepcję paradygmatyczności kultury.

Jak wynika z uzyskanych odpowiedzi, głównym problemem wpływającym na brak zaspokajania potrzeb e-kulturalnych jednostek dla badanych studentów jest obowiązek płacenia

za korzystanie z e-zasobów. Opłata wynikająca z dostępu do danej formy e-kultury wiąże się z wieloma negatywnymi następstwami, m.in. w postaci pojawienia się oraz szerzenia nielegalnych źródeł e-kultury, które mogą niekorzystnie wpłynąć na ich jakość i wiarygodność. Kolejną kwestią, która ujemnie wpływa na aspekt zaspokajania potrzeb związanych z e-kulturą, jest brak właściwej promocji zdigitalizowanych treści. Zdarza się, że użytkownicy nie są świadomi możliwości skorzystania z danego dobra cyfrowego, gdyż nie zostali odpowiednio poinformowani przez właściwe organy lub instytucje. W opinii studentów pojawił się również aspekt niskiej zamożności, który w wielu rodzinach może być czynnikiem decydującym o braku obcowania z e-kulturą. Z kolei w opinii badanego środowiska nauczycielskiego największą przyczyną braku zaspokajania potrzeb e-kulturalnych jest niedobór biegłego posługiwania się urządzeniami komputerowym przez pewne grupy społeczne (m.in. seniorów) oraz brak cyfrowej dostępności wszystkich zasobów kultury.

Podsumowanie

Dotychczasowe opracowania na temat e-kultury są nieliczne i pobieżne, co utrudnia wnikliwą analizę podejmowanego tematu. Niemniej jednak prowadzone statystyki wskazują, że penetracja Internetu jest intensywna i wyraźnie wykorzystywana przez pryzmat potrzeb kulturalnych społeczeństwa, przy czym istnieje spora różnica pomiędzy postrzeganiem kultury w środowisku akademickim reprezentowanym przez nauczycieli akademickich oraz studentów. Młodzi ludzie coraz mniej łączą e-kulturę z jej tradycyjnymi instytucjami. Z powodzeniem zaspokajają potrzeby kulturalne w świecie wirtualnym, co z kolei wymusza na instytucjach kulturalnych realizowanie swoich misji poprzez digitalizację zasobów kulturalnych.

Przeprowadzone badania pilotażowe dotyczące zjawiska e-kultury w dobie przemian współczesnego społeczeństwa pokazują, że choć e-kultura nie stanowi poważnego zagrożenia dla tradycyjnej kultury, to jest jej istotnym elementem poszerzającym dostępne dla wszystkich dziedzictwo kulturowe. Możliwość cyfryzacji wielu zasobów i przeniesienia ich do wirtualnej platformy zmienia oblicze kultury oraz nadaje jej nowy charakter. Zasoby e-kultury są coraz częściej wykorzystywane zarówno przez studentów, jak i nauczycieli akademickich, co pokazuje ich ważność dla kontynuowania rozwoju i szerzenia nauki.

Obserwowane tendencje zmiany postrzegania kultury bez wątpienia są efektem umasowienia się Internetu w społeczeństwie i wykorzystania digitalizacji do przeniesienia dziedzictwa kulturalnego w wirtualną przestrzeń. Za wcześnie jest jednak, aby traktować proces ten jako zmianę paradygmatu kultury. Zmiany zachodzące w społeczeństwie oraz kulturze wpływają na tworzenie się nowej definicyjności kultury, jednak dopiero szczegółowa analiza pozwoli wysunąć obiektywne wnioski i być może na nowo sformułować dotychczas istniejący paradygmat kultury.

Bibliografia

- Burszta W., *Antropologia kultury – tematy, teorie i interpretacje*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1998, s. 57.
- Burszta W., *Opisać rewolucję [w:] Młodzi i media. Nowe media a uczestnictwo w kulturze. Raport centrum badań nad kulturą popularną SWPS*, red. M. Filiciak, M. Danielewicz, M. Halawa, P. Mazurek, A. Nawrotny, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa 2010, s. 141–143.
- Cultural Heritage, Raport z badań Eurobarometru, 2017.
- Daszkiewicz W., *Podstawowe rozumienie kultury – ujęcie filozoficzne*, „Roczniki Kulturoznawcze” 2010, Tom I, s. 43–64.
- Filiciak M., Hofmökł J., Tarkowski A., *Obiegi kultury: społeczna cyrkulacja treści. Raport z badań*, Warszawa 2012, s. 13.
- Gruchola M., *Kultura w ujęciu socjologicznym*, „Roczniki Kulturoznawcze” 2010, Tom I, s. 99.
- Herder J. G., *Myśli o filozofii dziejów*, tom 1, przeł. J. Galecki, PWN, Warszawa 1962, s. 4.
- Kobylarek A., *Uniwersytet wobec konieczności paradygmatycznej zmiany*, Agencja Wydawnicza ARGi sc, Wrocław 2016, s. 46.
- Kowalik W., Komusińska J., Strycharz J., Maźnica Ł., *Udostępnianie zdigitalizowanych zasobów kultury w internecie. Użyteczność – dostępność – praktyki*, 2016, http://ekultura.org/wp-content/uploads/2016/02/raport_UX.pdf, dostęp: 14.02.2017 r.
- Kreft D., *Człowiek a kultura*, Perspektywa, „Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” 2005, nr 2, s. 102–120.
- Pruszyński J., *Dziedzictwo kultury Polski: jego straty i ochrona prawna*, tom 1, Dom Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2001, s. 50.
- Szczepański J., *Elementarne pojęcia socjologii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1963, s. 47.

SUMMARY

Anna Korotusz-Mirecka, Monika Mucha

E-culture in the era of cultural transformation of the modern society. Selected aspects of the phenomenon as viewed by the academic community

This paper constitutes an attempt to present the phenomenon of the changing paradigm of the functioning of culture in the society. In the era of digitalisation of reality and the creation of culture in cyberspace, there arises the need to transfer cultural heritage to the web. Researchers and artists are increasingly using the resources available on the Internet. Art exhibitions, scientific conferences, works and publications begin to take a digital form. This phenomenon has become an inspiration for the authors to conduct their own research and to get to know the opinion of the academic community on this subject. The first part of this paper presents the most important aspects regarding the perception of culture in the traditional way and explains what e-culture

is, referring primarily to the needs of the society. The second part of this publication is devoted to the presentation of the results of the pilot research, which was carried out in the Wrocław academic environment. The authors analyse the obtained results of the research and draw their conclusions.

Key words: culture, e-culture, digitalization, cultural resources, Internet.

Data wpływu artykułu: 13.06.2018 r.

Data akceptacji artykułu: 10.12.2018 r.